

KARTOGRAF – PAVAO RITTER VITEZOVIĆ¹, POVODOM 300-TE OBLJETNICE SMRTI

SAŽETAK

Iako vrstan barokni polihistor² u ovom radu osvrnut ćemo se samo na jedno područje njegova rada – kartografiju. Pavla Rittera Vitezovića s pravom se smatra jednim od pionira na ovom području rada, koji prema kvaliteti prikupljene i iscrtnane topografsko-kartografske građe nimalo ne zaostaje za suvremenima, glasovitijim stranim kartografima. Njegov kartografski rad dragocjen je izvor informacija za historijsku geografiju jer po prvi put tako detaljno prikazuje dio Hrvatskog prostora.

KARTOGRAFSKI POČECI

Nakon završenog šestog razreda retorike u zagrebačkoj isusovačkoj gimnaziji (1670) odlazi u Rim te vrlo brzo i u Beč gdje započinje njegova ljubav prema bakrorezu i kartografiji. U početku radio je kod kartografa Georga Matthäusa Vischera³, kod kojega je vjerojatno imao priliku učiti o izradi karata na primjeru topografskih karata Gornje i Donje Austrije (*Archiducatus Austriae Superioris Geographica Descriptio* i *Archiducatus Austriae Inferioris Geographica Descriptio*) koje je Vischer izradio neposredno prije Vitezovićeve dolaska (1669–74, vjerojatno je upoznao i proces izrade bakrorezne karte, koju je Vischer s A. Trostom⁴ izrađivao za područje Štajerske (*Styriae Ducatus Fertillissimi Nova Geographica Descriptio*, 1678). Nakon Beča 1676. odlazi u Wagensberg (slov. Bogenšperk) u Donjoj Kranjskoj. Ondje je iduće dvije godine izučavao mjerništvo i bakrorezbarstvo kod Johanna Weikharda Valvasora⁵. Poznanstvo s tim polihistorom vjerojatno je najviše utjecalo na njegovo obrazovanje, ali i ljubav prema vlastitoj domovini, koju je Vitezović izražavao kroz prve vlastite povijesne tekstove o Hrvatskoj i Dalmaciji⁶ i izradu bakroreznih veduta hrvatskih gradova. Bratulić (1995, 180) o radu s Valvasorom piše: „Odlazio je zajedno s Valvasorom na teren, s blokom za skiciranje, i crtao gradove i kule, što je kasnije prenio na bakrene ploče“. Tijekom tog kratkog, plodnoga razdoblja Vitezović je za album Valvasorove knjige *Topografija suvremene Vojvodine Kranjske* (*Topographia Ducatus Carnioliae moderna*, 1679)⁷, te četverosveščanu enciklopediju *Slava Vojvodine Kranjske* (*Die*

¹ Pavao (Pavle, Paulus) Ritter Vitezović (Senj, 7. I. 1652. – Beč, 20. I. 1713.).

² Bavo se poviješću, književnošću, umjetnošću, izdavaštvom, leksikografijom i kartografijom.

³ Vischer, Georg Matthäus (Wenns, Tirol, 22.IV.1628 – Linz, 13.XII.1696), austrijski svećenik, kartograf i topograf. Iako samouk, najplodniji austrijski topograf XVII. stoljeća.

⁴ Trost, Andreas (Deggenndorf, ? – Graz, 8.VI.1708), austrijski kartograf i grafičar.

⁵ Valvasor, Johann Weichard (Ljubljana, 28.V.1641 – Krško, 19.IX.1693), slovenski polihistor talijanskoga podrijetla.

⁶ Već tada u Valvasorovoj knjizi objavljuje dvije hrvatske posvetnice *Pozdrav Hrvatice* i *Pozdrav Dalmatinke*, a nakon povratka u Senj piše i u Linzu 1684. objavljuje svoje prvo hrvatsko djelo *Odljenje Sigetsko*.

⁷ Album su činili bakrorezi kranjskih i istarskih gradova, varoši, trgova i gradina. Nisu bili popraćeni tekstom. Od ukupno 316, Vitezović je za album prema Klaiću (1914, 29) načinio 54, a prema Blaževiću (2012, 435) 60 bakroreza.

Ehre des Herzogthums Crain, 1689)⁸ priredio bakrorezne vedute brojnih gradova i utvrda.

RAD U KOMISIJI ZA RAZGRANIČENJE

Nakon povratka u Senj 1678., obnašao je razne političke dužnosti⁹, upravljao radom Zemaljske tiskare¹⁰ u Zagrebu, ali nastavio je i svoju historiografsku i kartografsku djelatnost. Tako je, kao vješt kartograf i predstavnik hrvatskih staleža, postao članom austrijske komisije za razgraničenje, koja je nakon sklapanja mira u Srijemskim Karlovcima (1699), kartirala hrvatsko-osmansku granicu. S radom je započela 25. IV. 1699. Komisija se sastojala od austrijskih i osmanskih delegata. Austrijsku delegaciju¹¹ predvodio je grof Luigi Ferdinand Marsigli¹², a osmansku kapidžibaša Ibrahim efendija, topografski rad na terenu vodio je Johann Christopher Müller¹³. Pavao Ritter Vitezović pridružio im se tek u ljetu (srpnju) 1699. nakon što je komisija već istražila i kartirala prostor uz granicu od Slankamena do Jasenovca. Komisija je mjerničkim (busola) i kartografskim radom prikupljala podatke i skicirala zemljište uz hrvatsko-osmansku granicu (od Slankamena u Srijemu do Tromeđe kraj Knina) s obiju strana granice do udaljenosti od 2 sata hoda, odnosno oko 10 do 20 kilometara. Prikupila je bogatu kartografsku građu o naseljima, putovima, riječnim tokovima, močvarama, vegetaciji i reljefu na tome području. Vitezović i Marsigli bečkom su dvoru slali redovite mjesečne izvještaje o radu komisije, a uz njih su često prilagali i karte¹⁴. Konačni rezultat rada komisije na iscertavanju granične linije, karta¹⁵ je koja se sastoji od 24 lista različita formata koji se prislanjaju jedan na drugi, a izrađeni su u mjerilu 1:37 500. Kako je Marsiglini komisiju organizirao tako da osim graničnog prostora istražuje i dublje hrvatski prostor, nastalo je i nekoliko originalnih topografskih listova¹⁶ Hrvatskog teritorija te planovi i vedute nekih gradova (Stara i Nova Gradiška, Sl. Brod). Manja mjesta prikazali su u perspektivi, a vojne utvrde u tlocrtu (Marković, 1993).

⁸ U 3. svesku donio je opis Istre te vedute većih istarskih gradova. Za 4. svezak donio je opis zapadne Hrvatske, a Vitezović je izradio većinu predložaka za vedute hrvatskih gradova. Neke od njih bile su za Viroviticu, Zagreb, Bihać, Petrinju, Sisak, Karlovac, Rijeku, Slunj, Skrad, Senj i Ogulin.

⁹ Bio je zastupnik Senja na Ugarsko-hrvatskim saborima u Sopronu, Požunu i Beču, poslanik hrvatskog bana i staleža na dvoru i pri Ugarskoj dvorskoj kancelariji u Beču (1684–87), dvorski agent na bečkome dvoru (1686), lički i krbavski podžupan (1691).

¹⁰ Ravnatelj Zemaljske tiskare u Zagrebu bio je 1694–1709. godine.

¹¹ Osim gore navedenih članovi komisije bili su i grofovi Johann Ferdinand Herberstein (potpredsjednik Ratnog vijeća u Grazu), Johann Joseph Wildenstein, Joseph Rabatta (ratni savjetnik), Gvidobald Max Sauer i Johann Friedrich Hollstein, te topografi i oko 200 vojnika s obje, austrijske i osmanske, strane (Klaić 1914, Slukan Altić 2003).

¹² Marsigli, Luigi Ferdinando (Bologna, 20.VII.1658 – Bologna, 1.XI. 1730), talijanski povjesničar i kartograf te austrijski general.

¹³ Müller, Johann Christoph (Nürnberg, 15.III.1673 – Beč, 21.VI.1721), austrijski vojni inženjer i kartograf.

¹⁴ Kartografska dokumentacija (u rukopisu) danas se čuva u Državnom arhivu u Beču.

¹⁵ Originali se čuvaju u kartografskoj zbirci Nacionalne biblioteke u Beču.

¹⁶ Jedna od njih prikazuje cijelu granicu razgraničenja od Slankamena do Tromeđe. Izrađena je u mjerilu 1:500 000 (Marković, 1993, 224).

VITEZOVIĆEV KARTOGRAFSKI RAD

Karta koja je trebala poslužiti kao prilog jednomu od mjesečnih izvještaja¹⁷ Bečkomu dvoru, a pripisuje se Pavlu Ritteru Vitezoviću¹⁸ nosi naziv *Mappa Geographica, Croatiae partem Illam per quam Limites Caesareum inter et Ottomannicum Imperia, ab Utriusq. Commissariis, juxta Pacis Carlovitzensis Instrumentum; Signis partim Naturalibus: Fluminibus, Montibus, partim Artificialibus foliis nimirum Colibus Humke communiter dictis constituti; nempe, ab Ostiis Unae fl. usq. ad Tripl: Confin: transeunt repraesentans*¹⁹. Nastala je u Drežniku 25. IX. 1699., a dimenzije su joj 95×102 cm²⁰. Mjerilo karte približno odgovara mjerilu 1:200 000 (10 horae iznosi 23,3 cm). Reljef je prikazan metodom perspektivnih sjenčanih humaka (crtano perom pomoću svijetle sepije), rijeke su iscrtane tamnomodrom bojom, a more zeleno-modrim akvarelom. Prikazuje prostor Hrvatske omeđen tokovima Une, Kupe i Save te obalu Jadranskoga mora od Bakra do Krke. Najdetaljnije predložen je prostor međurječja Kupe i Une, na kojem su uz brda, potoke i putove označena i sva tada naseljena mjesta. Slabije detaljno prikazani su kvarnerski otoci (samo konture otoka) te međurječje Kupe i Save. Na obali je ucrtao sva mjesta: Bakar, Rijeku, Novi, Senj, Jablanac, Karlobag, Starigrad, Novigrad, Zadar, a ucrtao je mnoga i u kontinentalnoj Hrvatskoj od kojih su možda važnija Jasenovac, Sisak, Karlovac, Bihać, Knin. Ucrtao je i Veliku i Malu Kapelu, Plješivicu, Velebit i Medvedu Glavicu, te Plitvička jezera i ličko-krbavske ponornice.

U isto vrijeme Vitezović je izradio još tri karte:

*Mappa Generalis Regni Croatiae Totius Limitibus suis Antiquis, videlicet, a Ludovici, Regis Hungariae, Diplomatum comprobatis, determinati*²¹. Vitezović je na poleđini napisao *Beylag A. B. C. ex Bücher Marsigli über das Königreich Croat. de dato zix 1699.*²² Dimenzije su joj 46×69,5 cm²³. Mjerilo karte označeno je u satima hoda, a približno odgovara mjerilu 1:550 000. Reljef je prikazan metodom perspektivnih sjenčanih humaka (crtano perom pomoću svijetle sepije). Južno je orijentirana. Karta prikazuje povijesne granice Kraljevine Hrvatske (granica na sjeveru od grada Rijeke ide tokom rijeka Kupe i Save, na istoku je na rijeci Vrbasi, a južna je na Cetini, Rama i Livno su u Hrvatskoj, a Duvno u Hercegovini). Ucrtane su Turska Hrvatska (nazivana i Bosanska krajina, na međurječju Une i Vrbasi, u Osmanskom Carstvu dio Bihaćkog i Kliškog sandžaka), Mletačka Dalmacija, Banska Hrvatska (zapadno od Kupe) i pojas Terra defenta olim. (pojas obrane uz granicu s Osman-

¹⁷ Izvještaj *Responsio ad postulata illustrissimo ac excellentissimo domino, domino Aloysio Ferdinando comiti Marsiglio, sac. reg. maiestatis camerario, peditatus colonello, et ad limites totius Croatiae commissario plenipotenziario etc. Sub Dresnik 25. Septembris 1699*, čuva se u Sveučilišnoj knjižnici u Bolonji (Cod.103, 27–34), (Marković 1965, 164).

¹⁸ Iako karta u donjem desnom uglu ima Marsiglijev vlastoručni potpis i pečat, način izrade i kaligrafija ukazuju na to da ju je izradio P. Ritter Vitezović.

¹⁹ Čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (sign. D-I-64)

²⁰ Marković (1965, 164), Pandžić (1992) navodi druge dimenzije 97×103,4 cm.

²¹ Poznata i pod nazivom *Karta cjelokupnoga Hrvatskoga Kraljevstva određena u svojim granicama zasvjedočenima u ispravama ugarskog kralja Ludovika.*

²² Čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (sign. D-I-60).

²³ Marković 1965, 164 i Pandžić 1992, 70.

Sl. 1. *Mappa Geographica, Croatiae partem Illam per quam Limites Caesareum inter et Ottomannicum Imperia, ab Utriusq. Commissariis, juxta Pacis Carlovitzensis Instrumentum; Signis partim Naturalibus: Fluminibus, Montibus, partim Artificialibus foliis nimirum Colibus Humke communiter dictis constituti; nempe, ab Ostiis Unae fl. usq. ad Tripl: Confin: transeunt repraesentans*

lijama) te granicu novonastalim razgraničenjem 1699 (tok rijeke Save, preko mjesta Novi i Drežnik, Confinium Triplex do donjeg toka Neretve). Najsiriomašnije je prikazan prostor uz Livno, Duvno, Ramu i Grahovo, a Slavonija uopće nije ucrtana. Kad se u obzir uzme Vitezovićev historiografski rad i njegova težnja da Hrvatska stekne granice kakve je imala prije prodora Osmanlija u Bosnu svrha izrade karte vrlo je jasna. Ova povijesna karta Hrvatske s njezinim starim granicama poslužila je kao popratni materijal povijesno-geografskom djelu

Sl. 2. Mappa Generalis Regni Croatiae Totius Limitibus suis Antiquis, videlicet, a Ludovici, Regis Hungariae, Diplomatum comprobatis, determinati

*Oživjela Hrvatska (Croatia rediviva*²⁴, 1700) koju je posvetio kralju Leopoldu u nadi kako će potaknuti kralja i bečki dvor da se zauzmu oko obnavljanja nekadašnjih hrvatskih granica. Hrvatski državni arhiv ima i kopiju ove karte koju je krajem XVIII. stoljeća izradio geometar Blassius Franyevich (Blaž Franjević).

Mappa Geographica Particularis Varias Lymitum, circa Triplic. Confinii concursum. Lineas Hinc inde Praetensas Exhibens. Vitezović je na poleđini napisao 14 Aug. 1699.²⁵ Nastala je u Drežniku. Dimenzije su joj 30,7×44,5 cm²⁶. Načinjena je kao terenska topografska skica, u mjerilu 1:200 000. Reljef na njoj prikazan je metodom širokih humaka (tamnom sepijom). Prikazuje prostor oko Tromeđe kraj Knina, odnosno Triplex Confinium, Cesa-

²⁴ Puni naziv joj je *Croatia rediviva; regnante Leopoldo Magno Caesare, Deducta ab Eq. Paulo Ritter*. Sastoji se od 8 stranica uvoda i 33 stranice rasprave. Vitezović u njoj »ističe kako priželjkuje da njegovo djelo dopre od obala Jadranskog sve do Ledenog mora i od izvora Dunava do obale Pontusa« (Marković 1988, 88). Da bi dobilo na važnosti posvetio ga je caru Leopoldu. Croatia rediviva je uistinu postala važan povijesni dokument, na temelju kojega je Bečki dvor polagao prava na mletačku Dalmaciju. Perković (1995) smatra da je djelo »s vremenom preraslo u politički program utemeljen na identifikaciji Ilira, Slavena i Hrvata, a koji će preko Ljudevita Gaja izvršiti golem utjecaj na nosioce ilirskog pokreta«.

²⁵ Čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (sign. B-I-17).

²⁶ Marković 1965, 164 i Pandžić 1992, 68.

Sl. 3. Mappa Geographica Particularis Varias Lymitum, circa Triplic. Confinii concursum. Lineas Hinc inde Praetensas Exhibens

reo, Turcico, Venetum. Skica prikazuje južni dio Like, Prominu, Kozjak, Velebit, Petrovo i Kosovo polje, ucrtani su i gornji tokovi rijeka Krke i Zrmanje, te Debelo Brdo s vrhom Medvedom Glavicom (sjeveroistočno od Knina)²⁷ na kojem je postavljen granični kamen između mletačke Dalmacije, osmanske Bosne i carske Hrvatske, prikazan i kao skica na malom dodatku na kojemu je posebno ucrtan granični kamen pomoću simbola kamena i križa (Marković, 1993, 231).

Tabula Geographica Likensem et Corbaviensem Comitatus una cum partibus circum vicinis Regni Croatiae Exhibens. Nastala 1701. godine u Rijeci. Dimenzije su joj 65×47 cm²⁸. Izrađena je u mjerilu 1:175 000. Reljef joj je prikazan metodom perspektivnih sjenčanih humaka (perom pomoću sepije). Prikazuje Ličko i Krbavsko polje, ličko sredogorje, Plješivicu, Velebit, potgorje te Velebitski kanal, a sadrži i sva naselja koja su ostala nakon izгона Osmanlija s toga prostora, brojne riječne tokove, Plitvička jezera i ličko brdo Zir. Vjerojatno je nastala povodom podjele teritorija između Dvorske komore i krajiške vojne uprave. Potpisali su je »carski povjerenici Johann Ferdinand Herberstein, Ottavius Terzy, Johann Wilhelmb Kuschlain i Johann Friedrich Hollstein« (Slukan Altić 2003, 137).

²⁷ Na 24. listu Müllerove karte razgraničenja toponim je označen kao Veliko Berdo M. Medvina Glavitza.

²⁸ Čuva se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu (sign. B-III-1).

Sl. 4. Tabula Geographica Likensem et Corbaviensem Comitatus una cum partibus circum vicinis Regni Croatiae Exhibens

SADRŽAJ KARATA

Vitezović je sve karte izradio u razdoblju od samo nekoliko godina stoga preko njih nije moguće pratiti razvoj prostora i toponimije, no moguće je istražiti način na koji je Vitezović prikazivao prostor te kako je označivao toponime. Karte su rezultat njegova rada u komisiji za kartiranje razgraničenja hrvatsko-osmanske granice nakon mira u Srijemskim Karlovcima (1699) stoga one i prikazuju taj prostor, a kako se Vitezović komisiji pridružio kada je kartiranje granice od Slankamena do Jasenovca već obavljeno Jasenovac je na njegovim kartama najistočnije naselje na Savi. Prostor koji prikazuje prostor je Hrvatske prikazan u njezinim povijesnim – omeđen tokovima rijeka Save, Vrbasa i donjeg toka Neretve te Jadranskim otocima i novonastalim granicama – prostor na kojemu se 1699. nalazi tromeđa koja Hrvatsku dijeli na *Croatia Veneta*, *Croatia Banitus* i *Croatia Turcica*.

Granice država i regija označava linijskom signaturom različite boje²⁹ i debljine. Rubni prostor na kartama označava oznakama *pars* (lat. *pars*: dio) *Sclavoniae pars*, *Erzegovine pars*, *Bosniae pars*, *Carnioliae pars*. Teritorijalno ustrojstvo najpažljivije je ucrtano na karti *Mappa Generalis Regni Croatiae Totius*. Na njoj je Vitezović kraticom *com.* (lat. *comes*: knez, župan; *comitatus*: župa, županija) označavao nazive srednjovjekovnih župa i županija, pa tako bilježi *Segniens com.*, *Breberae com.*, *Verlika com. ol.*, *Ostrovitza com.*, *Gatzka com. ol.*, *Tiniens com. ol.*, *Modarusa com. ol.*, *Jadrens com.* Ucrtao je i Karlovački generalat (*Generalat Carolostatiens*), te Krčki (*Kerkeasis sangiacatus*), Lički (*Sangiacatus Likensis*) i Bihaćki (*Sangiacatus Bihatzensis*) sandžak, koji su tada bili sastavni dio Bosanskog pašaluka.

Iz Vitezovićevih karata možemo saznati ponešto i o hidrografskim elementima, izgledu reljefa te mreži prometnica i naselja. Sve karte koje prikazuju Jadransko more te kvarnerske i dalmatinske otoke prikazuju taj prostor jednako – samo obalnim konturama, što pokazuje kako je za Vitezovića taj prostor posve perifernog značaja³⁰. Jedini podaci koji se mogu iščitati jesu poneki nazivi otoka npr. *Pago ins.*, *Braciae ins.*, *Phars ins.* i toponim Velebitski kanal (*Canale Morlacca*). Najčešći hidrografski elementi su rijeke. Prikazane su različito širokom linijskom signaturom plave boje, a označivane su kraticom *fl.* (njem. *Fluss*: rijeka). Stoga na karti pronalazimo *Odra fl.*, *Corana fl.*, *Kerka fl.*, *Verbas fl.* i sl. Na tri karte prikazao je Plitvička jezera.

Reljef je prikazivao pomoću perspektivnih humaka, a prilično sistematično prilazio je oronimskom nazivlju. Velebit je nazivao *Mons. Velebich*, ali i *Morlacca* (vidljivo iz naziva Velebitskog kanala), Plješivicu *Plessivtza M.*, Prominu *Promina Mons.*, Medvedu Glavicu *Medvidia Klavitza, Mons. i Medvidia glavicza m.*, Kozjak *Cosziak M.* i dr. Zanimljivo je da na skici *Triplex Confiniuma* Vitezović naznačuje gorje *Popina minor* i *Popina major m.* (Velika i Mala Popina), premda danas postoji samo naselje Velika Popina u općini Gračac. Označava i krška polja i pritom samo ponekad koristi riječ *Polie* – Krbavsko *Corbavia*, Lika *Licca*, Gacko *Gatzka*, Kosovo polje *Cossovo Polie*, Petrovo polje *Petrovo Polie*. Ponekad

²⁹ Na karti *Mappa Generalis Regni Croatiae Totius* granicu prema Osmanskom Carstvu označio je crvenom, a granicu prema Habsburškoj Hrvatskoj žutom bojom.

³⁰ S druge strane prostor Turske Hrvatske koji je itekako bio u središtu njegova interesa, vrlo je detaljno prikazan.

ti toponimi preuzimaju i ulogu horonima u slučaju Livanjskoga i Duvanjskoga polja.

Mreža naselja detaljno je ucrtana gotovo na svim kartama. Iz karata nije moguće vidjeti morfološku i hijerarhijsku strukturu naselja. Jedina klasifikacija naselja izvršena je prema njihovoj funkciji – na prostoru Hrvatske ucrtao je utvrde (castrum: Klis, Knin, Bribir, Ostrovnica, Modruš), a uz granicu s Osmanskim Carstvom čardake. U otkonimima nema razlike. Detaljno ucrtava sva mjesta na obali Bakar, Rijeku *Fiume*, Novi (danas Lički), Senj *Segna*, Jablanac, Karlobag *Carlobao*, Starigrad, Novigrad, Zadar *Zara*, vjerojatno zbog uloge koju su imali kao sudionici važnoga komunikacijskoga pravca koji je od Levanta preko njih i Italije vodio prema Zapadu. Ti istočnojadranski gradovi bili su poveznica panonskoga zaleđa i Jadrana preko kojih se odvijao sav uvoz i izvoz robe kontinentalnoga zaleđa. U unutrašnjosti je također označio brojna naselja. Neka od njih su: Jasenovac *Jaszenovitz*, Sisak *Siszek*, Novi (danas Bosanski Novi, sporno područje razgraničenja s Osmanlijama), Karlovac (*Carlstadt*, središte generalata), Bihać *Bihacz*, Drežnik (*Dreznik*, vojarna), Knin (blizina tromeđe).

Prometna mreža nije ucrtana na svim kartama. Najbolje je vidljiva na karti *Mappa Geographica, Croatiae partem Illam per quam Limites Caesareum inter et Ottomannicum Imperia*, na kojoj je crvenom linijskom signaturom naznačio brojne prometnice koje povezuju kontinentalni i obalni prostor. Najvažniji komunikacijski smjerovi koji su povezivali sjeverni dio Jadrana i kontinentalno zaleđe, nalazili su se na trasi: Senj – Vratnik – Žuta Lokva – Brinje – Modruša – Skrad – Dubovac na Kupi – Slavonija te tokom rijeke Save – Karlovac – Lička Jesenica – Novi (Lički) – Karlobag. Ucrtao je i longitudinalni put preko Velebita: Slunj – Drežnik – Bihać – Plavno – Knin, te trasu Karlobag – Novi (Lički) – Obrovac – Sveti Rok – Stari Lovinac. Uz Savu je ucrtao graničarski put koji je povezivao čardake.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Vitezović je u vrlo kratkom vremenskom periodu (1699–1700) izvješćima Bečkom dvoru vjerojatno priložio mnogobrojne karte hrvatsko-osmanske granice. Nažalost, samo njih 4 danas se mogu vidjeti u Hrvatskom državnom arhivu. Kao zaljubljenik u svoju državu, ali i svoj kartografski rad izradio je karte koje obiluju kartografskim sadržajem. Iz njih se uz državne granice (koje su Vitezovića najviše opterećivale i poticale na stalnu borbu za uspostavu povijesnog teritorija) i teritorijalno ustrojstvo vide i razni drugi segmenti tadašnjega života na Triplex Confiniumu.

MIHELA MELEM HAJDAROVIĆ

LITERATURA

- BLAŽEVIĆ, Z. 2012: Vitezović, Ritter, Pavao., u: *Hrvatska književna enciklopedija* (ur. Visković, V.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 435-437.
- BRATULIĆ, J. 1995: Pavao Vitezović – utemeljitelj Hrvatske zemaljske tiskare, *Senjski zbornik* 22 (1), 179-186.
- DEÁK, A. A.; LAPAINE, M.; KLJAJIĆ, I. 2004: Johann Christoph Müller (1673 – 1721), *Kartografija i geoinformacije* 3 (3), 68-80.
- FÜRST BJELIŠ, B. 1996: Historijsko-geografski pogled na pitanje prvobitne teritorijalne organizacije Hrvatske, *Acta Geographica Croatica* 31(1), 115-124.

FÜRST BJELIŠ, B. 1999-2000: Toponimija i percepcija u prostoru Triplex Confiniuma: Morlakija, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest* 32/33 (1), 349-354.

KLJAJIĆ, V. 1914: *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652-1713)*, Matica hrvatska, Zagreb.

LAPAINE, M.; KLJAJIĆ, I. 2009: *Hrvatski kartografi, biografski leksikon*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 616-618.

MARKOVIĆ, M. 1965: Pavao Vitezović kao kartograf, *Senjski zbornik* 1 (1), 160-164.

MARKOVIĆ, M. 1993: *Descriptio Croatiae*, Naprijed, Zagreb.

MARKOVIĆ, M. 1987: Pilog poznavanju djela objavljenih u zagrebačkoj tiskari Pavla Rittera Vitezovića. *Starine JAZU* 60, 71-99.

PANDŽIĆ, A. 1988: *Pet stoljeća zemljopisnih karata Hrvatske (katalog izložbe)*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb.

PANDŽIĆ, A. 1992: *Granice Hrvatske na zemljovidima od XII. do XX. stoljeća (katalog izložbe)*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb.

PEIĆ ČALDAROVIĆ, D. 1999: *Slike Mira: Oživljena Hrvatska u vrijeme Karlovačkog mira 1699 (katalog izložbe)*, Hrvatski povijesni muzej, Zagreb.

PERKOVIĆ, Z. 1995: Croatia rediviva Pavla Rittera Vitezovića, *Senjski zbornik* 22 (1), 225-236.

SLUKAN, M. 1999: *Kartografski izvori za povijest Triplex Confiniuma (katalog izložbe)*, Hrvatski državni arhiv i Zavod za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb.

SLUKAN ALTIĆ, M. 2003: *Povijesna kartografija: Kartografski izvori u povijesnim znanostima*, Meridijani, Samobor.